

RESSENYA DE LA VISITA FETA EL DIA 10 DE GENER DE 1982

Aquest dia tingué lloc l'anunciada visita al romànic barceloní. Una seixantena de socis, sota el guiatge de Jordi Vigué, visitarem diversos edificis romànics de la ciutat de Barcelona.

La visita començà a SANT PAU DEL CAMP, on admirarem les restes visigòtiques de la portalada, l'edifici romànic del segle XII i l'interessant claustre, amb arcs lobulats, únic a Catalunya i en el qual s'ha volgut veure certa influència àrab. De la mà de Jordi Vigué, autor de la monografia "El monestir romànic de Sant Pau del Camp" i perfecte coneixedor del tema, apreciarem la varietat temàtica de les escultures dels capitells del claustre, que fa que, en un nombre reduït, hi trobem pràcticament tota la iconografia que els caracteritza. Els comentaris que, tant al claustre com després a l'interior del temple, féu en Jordi Vigué constituïren, de fet, una magistral conferència sobre l'edifici.

Continuarem després visitant la capella de SANT LLÀTZER de la plaça del Pedró. Fins a la campanya de recuperació de l'any 1954 aquesta església, ocupada per un estanc i altres botigues, quedava pràcticament amagada; actualment és visible amb més o menys facilitat, però encara hi fa falta una campanya d'obres per a obtenir la seva total recuperació, que desitjaríem que es fes prèstament. És coetània de l'església de Sant Pau del Camp i no seria gens estrany que els operaris que la bastiren s'hi haguessin inspirat. La seva construcció s'atribueix al bisbe Guillem de Torroja (1144 a 1171). Dedicada en un principi a la Mare de Déu, era coneguda amb el nom de Santa Maria dels Malalts. L'any 1218 Bernat d'Olesa i la seva muller Arsenda hi funden un benefici, a l'altar de santa Margarida; aquesta advocació féu fortuna, de manera que al segle XIII l'hospital es deia de Santa Margarida. El nom de Sant Llätzer és posterior: tot i que se cita un altar amb aquesta advocació l'any 1355, no es popularitza fins al segle XVI.

La decoració continua la tradició llobardada: arcuacions i lesenes acabades amb un fris de dent de serra. Els arcs, però, són treballats en un sol bloc de pedra i descansen sobre unes mènsules esculpides. La finestra central de l'absis, tant interiorment com a l'exterior, té dues columnetes amb uns capitells esculpits; segueix, doncs, la forma típica del romànic de la seva època.

La visita prosseguí al PALAU DEL BISBE, on, enmig de la gran quantitat de reformes posteriors, es pot admirar encara la disposició del pati central (típica dels "palaus" de l'època romànica avançada, com el de la Paeria de Lleida) i alguna de les grans arcades provinents de l'edifici que, sota el guiatge del bisbe Arnau de Gurb es construí al segle XIII.

Davant mateix del Palau ens paràrem a la capella de SANTA LLÚCIA, pervivència de l'estil romànic en una època en què ja dominava el gòtic. Fou construïda l'any 1268 pel mateix bisbe Arnau de Gurb, simultàniament amb el palau episcopal, del qual probablement era annexa. En un principi era dedicada a la Mare de Déu, a santa Quitèria i a totes les santes verges, si bé ja tenia des del començament els altars de santa Llúcia i de Santa Àgueda. L'exclusiva dedicació a santa Llúcia fou més tardana. Tot i que la traça de l'edifici és ben romànica, ja apareix a la porta l'escultura gòtica, encara migrada, que gairebé sempre acompanya aquestes obres romàniques tardanes.

La visita es clogué a la CAPELLA DE MARCÚS, coneguda amb aquest nom perquè la començà Bernat Marcús (mort l'any 1166) com a annexa a l'Hospital (o hostal, usos que en aquells temps se solien confondre) que va fundar a l'actual cruïlla dels carrers de Carders i de Montcada, i aleshores a la vora d'un dels més concorreguts camins que accedien a la ciutat. Més tard, al segle XIV, s'acollí en aquesta capella la confraria dels correus: per aquest motiu recentment ha estat restaurada per compte de la Direcció General de Correus. L'advocació que té actualment de Mare de Déu de la Guia és posterior a l'erectió de la capella: la imatge de la Guia estava abans a la mura-

Illa i es traslladà a la capella de Marcús amb bastant de posterioritat a la seva construcció.

L'edifici té també les arcuacions típiques de l'estil llombard, si bé la seva extemporeïtat (com a Sant Pau del Camp i a Sant Llàtzer) es nota perquè són d'una altra factura que les originals del segle XI, i perquè descansen sobre mènsules esculpides.

En la visita a aquesta capella fórem amablement atesos pel Sr. Rector de la parròquia de Sant Cugat del Rec, que actualment en té cura.

ÍNDEX TOPONÍMIC DEL CARTULARI DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

El propassat dia 28 de gener el Museu d'Història de Sabadell presentà l'"Índex toponímic del Cartulari de Sant Cugat del Vallès", compilat pel Dr. Pere Roca i Garriga, i editat per aquell Museu amb motiu de celebrar el seu cinquantenari.

L'Índex correspon a la transcripció que del Cartulari féu monsenyor Josep Rius i Serra en els tres volums editats pel "C.S.I.C. Escuela de Estudios Medievales, Sección de Barcelona" els anys 1945, 1946 i 1947; i que comprenen els documents del cartulari des del seu inici fins a mitjan segle XIII.

Féu la presentació de l'obra el Dr. Enric Moreu-Rey, que, després d'una encertada referència a la personalitat de l'autor de l'Índex i als seus profunds coneixements de toponímia —tema al qual dedicà la seva tesi doctoral— que el fan qualificadament dotat per a un treball d'aquesta naturalesa, glossà la importància que té per a l'investigador la possibilitat de disposar de l'Índex suara aparegut, no solament des del punt de vista de la toponímia sinó també —i sobretot— des de l'històric, ja que abasta una època que incideix totalment amb el moviment artístic romànic i en unes contrades tan importants per a nosaltres com és ara el Vallès, el Penedès i el Barcelonès, que són les més documentades en el Cartulari.

DELEGACIÓ DEL BAGES

SANTA MARIA DEL GRAU DE FALS, UNA ESGLÉSIA ROMÀNICA QUE CAL CONSERVAR

La delegació al Bages dels Amics de l'Art Romànic, en la seva tasca de conèixer i donar a conèixer el romànic sobretot de la nostra comarca, varen celebrar la tradicional Missa del Gall d'enguany en aquesta bonica ermita situada al bell mig del pla de Fals.

La història de l'església té els orígens en un document que parla de l'oratori o "domus" de Santa Maria del Grau l'any 1039, quan la vescomtessa de Cardona-Osona i senyora de Fals, Engúncia, li fa un llegat. Pels volts de l'any 1154 és esmentada ja com a parròquia.

A part la seva remota història, té un notable valor arqueològic, ja que l'església és formada per dos cossos edificats en èpoques diferents; la nau, que és rectangular, coberta amb volta de pedra ben treballada i força apuntada, demostra evidentment una estructura romànica tardana d'avançat el segle XII, mentre que la seva capçalera correspon a una edificació més antiga de tradició pre-romànica, tot i que actualment serveix d'atri i d'entrada per haver-se invertit la seva orientació en canviar l'altar i col·locar-lo a l'altre extrem.

D'aquesta església es conserva una imatge romànica de la Mare de Déu, que és una talla de fusta molt feta malbé, encara que restaurada, i que actualment és al Museu de la Seu de Manresa.

Els Amics de l'Art Romànic del Bages creiem que no seríem prou honrats si ens quedéssim amb el goig de la contemplació d'unes velles pedres sense un compromís de cara al futur. Són molts els precedents de petites esglésies que han començat amb una esquerda i en pocs anys la